

Guia3 lingüística pràctica

Disseny
i elaboració de
materials docents

UNIVERSITAT POLITÈCNICA
DE CATALUNYA

Índex

1. Compaginació	7
1.1. Paper	8
1.2. Redacció per una cara o dues	9
1.3. Marges	10
1.4. Tipografia	11
1.4.1. Tipus de lletra	11
1.4.2. Interlineat	12
1.4.3. Majúscula i minúscula	14
1.4.4. Estils	14
1.5. Numeració de les pàgines	15
1.6. Tabuladors	16
1.7. Inici del paràgraf	17
1.8. Finals de línia	17
1.8.1. Justificació de paràgrafs	17
1.8.2. Partició de mots a final de línia	19
1.8.3. Separació d'expressions a final de línia	20
1.9. Línies tipogràfiques	21
1.10. Línies de punts conductors	21
Exemple de compaginació	23

1 Compaginació

En aquest capítol es fan algunes indicacions per facilitar al professorat l'elaboració dels materials docents i de recerca des d'un punt de vista gràfic, és a dir, perquè la presentació mantingui una coherència visual, alhora que afavoreixi la llegibilitat i la comprensió.

Tot i que sols són recomanacions estilístiques, els models tradicionals en què es basen tenen en compte tots els aspectes relacionats amb la lectura i la comprensió del text.

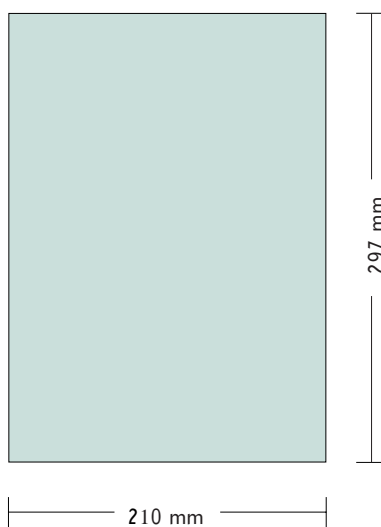
A més, com que els materials habitualment s'elaboren mitjançant programes informàtics, les indicacions s'han adequat als criteris generals d'autoedició i als programes més utilitzats.

Així mateix, s'ha tingut en compte que es puguin aplicar a l'edició amb mitjans reprogràfics o en una impremta, atès que una presentació correcta de l'original facilita les operacions que es duran a terme en les fases posteriors.

- 1.1. Paper** Cal utilitzar paper mida DIN A4 vertical (210 x 297 mm), el qual, a més de ser l'estàndard més generalitzat, és el format predeterminat de la majoria de processadors de textos.

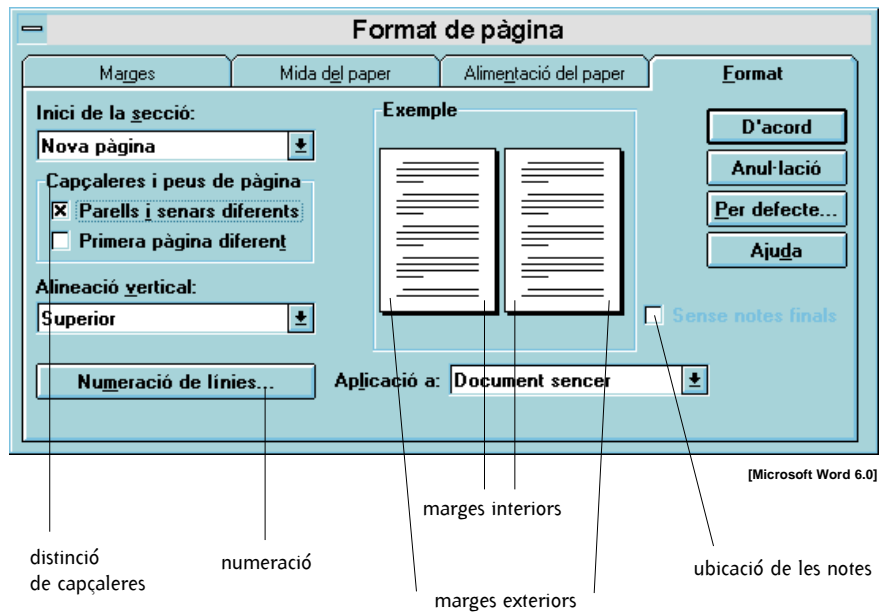
Recordeu que, tant si heu d'especificar les mides per a una impremta, com si voleu modificar les opcions especificades pel programa informàtic corresponent, cal fixar primer l'amplada i després l'alçada. Igualment, observareu que normalment les referències es donen en mil·límetres i no pas en centímetres (tal com fa aquesta guia).

Altres formats més tradicionals, com ara el foli o l'holandès, ens poden crear problemes amb les impressores (algunes requeriran una safata d'alimentació especial) i ens implicaran una feina addicional en el moment de configurar la pàgina al nostre processador.

1.2. Redacció per una cara o dues

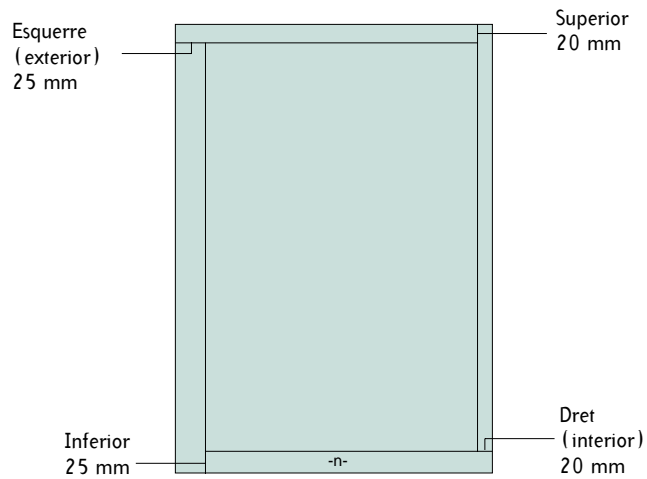
És important decidir des del primer moment si el document final es presentarà redactat per una cara o per les dues, ja que afecta diverses decisions com ara els marges, la ubicació de la numeració o la plantilla de document que hem de seleccionar al nostre processador de textos. En el quadre següent exemplifiquem els ítems que afecten aquesta decisió en un dels programes de processament de textos més usats.

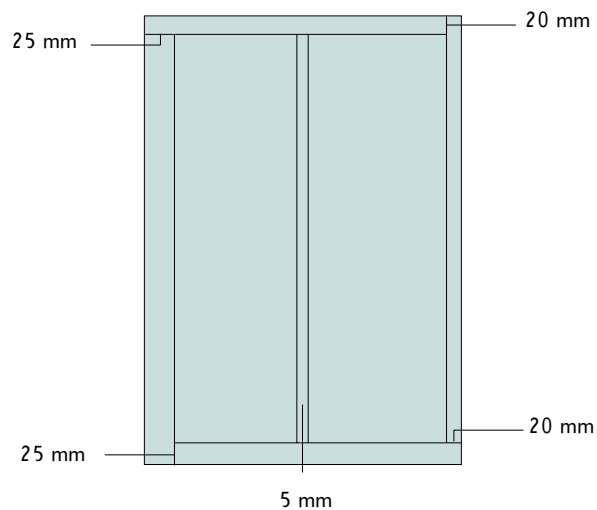
1.3. Marges

Els marges que recomanem per a un DIN A4 són els següents:

- Superior: 20 mm
- Inferior: 25 mm
- Esquerre (exterior si és a dues cares): 25 mm
- Dret (interior si és a dues cares): 20 mm

Excepcionalment, ens podem veure en la necessitat de compaginar un document amb columnes; en aquest cas heu de mantenir els mateixos marges, elaborar el document amb dues columnes i deixar un espai entre columna i columna (corondell) de 5 mm.

1.4. Tipografia

Dins aquest apartat us donarem recomanacions per aconseguir un bon ús del tipus de lletra i de tots els elements que s'hi relacionen: interlineat, estils, llegibilitat, etc.

1.4.1. Tipus de lletra

Usarem dos tipus fonamentals de lletra:

Per als títols d'una certa entitat (capítol, apartat) utilitzarem una família de lletra de pal sec, com ara l'Arial o l'Helvètica –la lletra que fixa el Programa d'imatge corporativa de la UPC–; com que aquesta última no està tan difosa com la primera, us aconsellem que useu l'Arial perquè s'hi assembla molt.

Per als títols menors (subapartats) i el text en general farem servir una lletra romana –com ara la Times–, la qual, gràcies als acabaments que conté, facilita la lectura; la seva missió és fer un text llegible i atractiu, però sense cridar massa l'atenció, cosa que ens distrauria.

Lletra amb
acabaments
(Times)

Lletra de pal sec
sense acabaments
(Arial)

Aquests dos tipus de lletra són absolutament estàndards i no tindreu cap dificultat per trobar-los al vostre ordinador, ja que formen part del catàleg de lletres TrueType, que s'incorpora al Windows a partir de la versió 3.1, els quals, alhora, poden imprimir-se en qualsevol tipus d'impressora. Si la impressió final es fa amb mitjans externs (reprografia, impremta), aquest tipus de lletra –com també els PostScript– són d'ús normal en el món de les arts gràfiques.

Pel que fa a la dimensió d'aquestes lletres –el que normalment s'anomena *cos*–, tot seguit us proposem una escala distribuïda segons els nivells d'informació.

Tipus de lletra que cal utilitzar per a cada nivell d'informació

Divisió	Lletra	Cos	Tractament	Exemple
Títol de l'obra	Arial	18	Negreta	Títol de l'obra
Capítol	Arial	14	Negreta	Capítol
Apartat	Arial	12	Negreta	Apartat
Subapartat 1	Times	11	Negreta	Subapartat 1
Subapartat 2	Times	11	Cursiva	<i>Subapartat 2</i>
Text principal	Times	11	Rodona	Text principal
Dedicatòria, lema, índex	Times	10	Rodona	Dedicatòria, lema, índex
Títol de taula o figura	Arial	9	Negreta	Títol de taula o figura
Encapçalament de taula	Times	9	Negreta	Encapçalament de taula
Text de taula o figura	Times	9	Rodona	Text de taula o figura
Pàgina de crèdits	Times	9	Rodona	Pàgina de crèdits
Nota a peu de pàgina	Times	8	Rodona	Nota a peu de pàgina

Cada lletra té unes característiques pròpies, pensades pel dissenyador que la va crear. Per tant, si no és estrictament necessari, convé que no modifiquem els paràmetres que trobem per defecte pel que fa a la lletra (interlletratge, inclinació de la cursiva, etc.), ja que podríem afectar negativament la bona lectura del document.

1.4.2. Interlineat

Pel que fa a la distància entre línies (*interlineat*), resulta especialment rellevant en el que s'anomena cos bàsic del document o text principal, ja que és l'element que ha de facilitar la lectura. Us recomanem utilitzar l'opció definida per defecte al vostre programa de processament de textos, que normalment serà el 120% del cos general del document. Així, si el text és redactat en cos 10, l'interlineat recomanable serà de 12, si el cos de lletra és 11, l'interlineat serà de 13, independentment del tipus de lletra que seleccionem.

[WordPerfect 6.0]

**Escola Universitària
d'Òptica i Optometria**
|
Interlineat que coincideix
amb el cos de la lletra

**Escola Universitària
d'Òptica i Optometria**
|
Interlineat que equival
al 120% del cos de la
lletra (fet amb l'opció
per defecte)

Quant a la resta de nivells, normalment no trobarem expressions de dues línies en un títol de capítol o d'apartat. Tot i això, també és recomanable mantenir la proporció del 120% esmentada abans. Si trobem algun títol de capítol que s'hagi de compondre amb dues línies i veiem que és excessiu aquest increment del 120% (la qual cosa equivaldria a un interlineat de 21,6 per al cos 18), podem reduir una mica l'interlineat, però sempre respectant que la seva mida sigui una mica superior a la del cos de la lletra.

Instal·lacions d'electricitat
|
Títol en una línia

**Instal·lacions
d'electricitat**
|
Títol en dues línies
(al 120%)

**Instal·lacions
d'electricitat**
|
Títol en dues línies
(lleugerament retocat)

1.4.3. Majúscula i minúscula

Sempre cal utilitzar majúscula i minúscula per als títols; la negreta és prou distintiva i, a més, sempre costa més llegir un text fet únicament amb majúscula. Recordeu que les majúscules només s'han d'utilitzar en els casos en què és necessari, atès que si se n'abusa perden aquesta funció específica. Si teniu algun dubte sobre l'ús de majúscules i minúscules podeu consultar l'apartat corresponent a la *Guia lingüística pràctica 2. Convencions gràfiques*.

UNIVERSITAT
POLITÀCNICA
Opció no recomanable

**Universitat
Politécnica**
Opció recomanable

1.4.4. Estils

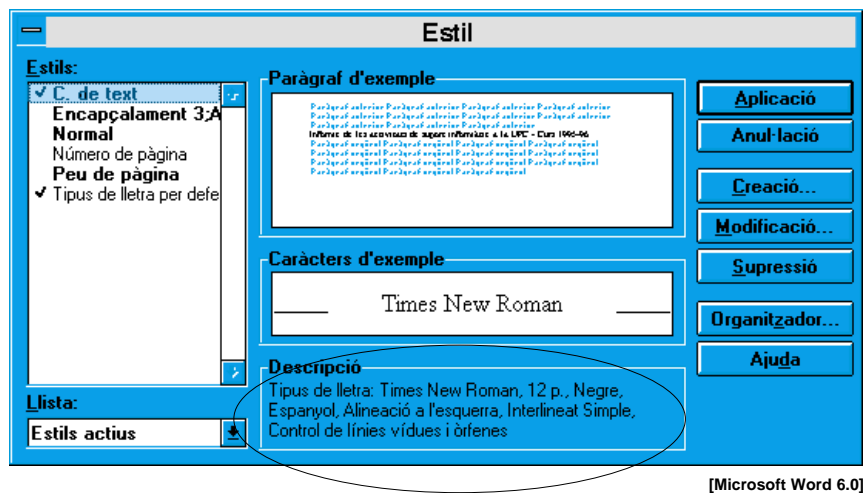
És important acostumar-se a utilitzar els estils a l'hora de confeccionar el document. Un estil conté una sèrie d'instruccions de format d'un paràgraf, les quals són aplicades automàticament tan sols seleccionant el nom de l'estil. Inicialment, aquestes opcions es reservaven per als programes de compaginació, però avui dia ja són d'ús normal en els processadors de textos més habituals (Word o WordPerfect, per exemple).

Els estils són especialment importants a l'hora de crear documents llargs; usant estils no cal seleccionar i aplicar repetidament els atributs de format a cada paràgraf. Es pot canviar l'aparença de tot el document canviant ràpidament d'estil. Un estil recull el tipus de lletra, el cos i l'interlineat, l'alineació del paràgraf, les línies que ha de contenir com a mínim (*vídues* –la primera línia d'un paràgraf quan queda al final d'una pàgina– i *òrfenes* –l'última línia d'un paràgraf quan queda sola a la part superior de la pàgina–), fins i tot l'idioma, per poder aplicar-hi després el diccionari que hi ha incorporat al programa.

Els estils són fonamentals si hi ha diverses persones que treballen sobre el mateix document. D'aquesta manera, no cal que els diversos redactors es preocupin per memoritzar totes les especificacions tipogràfiques; només cal aplicar-hi l'estil corresponent i tindran garantida l'homogeneïtat del document.

1.5. Numeració de les pàgines

S'anomena anvers la pàgina dreta o senar, i revers la pàgina esquerra o parella. Les pàgines que s'imprimeixen només per una cara s'anomenen anversos.

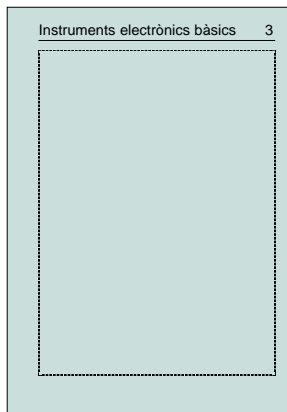
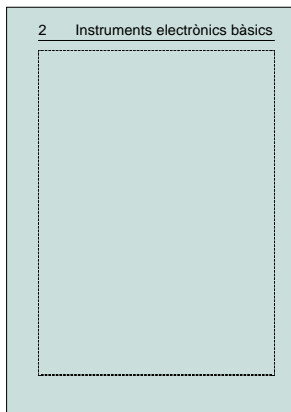

Exemple d'informació que pot contenir un estil

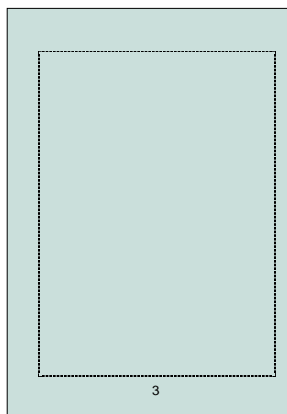
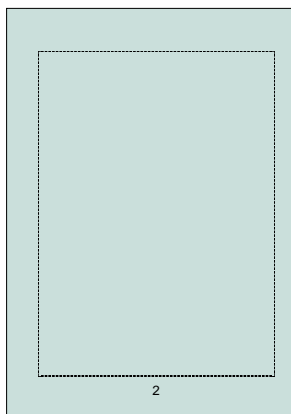
El número de pàgina (anomenat foli en terminologia de les arts gràfiques) es col·loca generalment arran dels marges externs del text: folis senars a caixa del marge dret i parells a caixa del marge esquerre. La foliació es col·loca normalment amb la mateixa tipografia, el mateix cos i el mateix estil del text principal.

El tipus de foli més habitual és el numèric, en el qual només es fa constar el número de pàgina. En algun cas especial també s'utilitza el foli explicatiu o literari, el qual portaria, a més, un petit text que indica el nom del llibre, el del capítol, etc. Aquesta opció és útil si fem servir algun tipus d'encapçalament a cada pàgina del document.

Tot i això, també és molt correcta l'opció tradicional de col·locar la numeració a peu de pàgina, centrada i amb la mateixa tipografia que la resta del text. No ens ha de causar cap problema de compaginació, ja que els processadors de textos reserven un espai de la pàgina per a aquests elements. Recordem, igualment, que és important numerar totes les pàgines i correlativament per evitar qualsevol mena de confusió.

Foli explicatiu
Compaginació amb
anvers i dors
i número de pàgina
al marge superior

Foli numèric
Compaginació per
una sola cara
i número de pàgina
al marge inferior
i centrat

1.6. Tabuladors

Quan desenvolpeu la redacció del text i trobeu que cal crear un espai més llarg del que és habitual, no s'han de col·locar mai 2 espais seguits: sempre és millor utilitzar els tabuladors per ajustar elements que han de sortir separats (per exemple, els elements de les taules). Els programes de composició amplien o redueixen els espais entre paraules per encaixar el text dins l'amplada de la línia.

És més fàcil canviar l'amplada del sagnat d'un paràgraf amb el comandament corresponent que redefinir la tabulació. També poden fer-se canvis globals de sagnat sense afectar la tabulació (modificant els estils), si és possible des del mateix regle de tabulació.

1.7.
Inici
del paràgraf

Cal abandonar l'ús de la primera línia entrada dins el text: abans es feia per distingir un paràgraf de l'altre, però modernament s'usa més el doble interlineat.

<p>En conseqüència, el rebuig efectiu és sempre més gran que el CMRR, excepte en contínua.</p> <p>La capacitat dels instruments per rebutjar les interferències en mode comú depèn, fonamentalment, de la configuració de la seva etapa d'entrada.</p>	<p>En conseqüència, el rebuig efectiu és sempre més gran que el CMRR, excepte en contínua.</p> <p>La capacitat dels instruments per rebutjar les interferències en mode comú depèn, fonamentalment, de la configuració de la seva etapa d'entrada.</p>
--	--

El recurs de la primera línia de paràgraf entrada només s'ha d'utilitzar quan no es disposi de prou espai per introduir la línia en blanc entre paràgrafs

1.8.
Finals de línia

Dins aquest apartat us donarem recomanacions referents als finals de línia: la composició general (justificació), la disposició de les paraules (partició de mots) i la disposició de les expressions (separació d'expressions).

1.8.1.
Justificació
de paràgrafs

Abans d'iniciar la redacció del document cal decidir el tipus de paràgraf que farem servir. Segons l'acabament de les línies hi ha dos tipus de composicions: la composició justificada –que fa que totes les línies acabin igual– o la composició en bandera, és a dir, amb marges variables, deixant que les paraules determinin el final de la línia. Per al tipus de materials que s'elaboren a la UPC, normalment en formats grans (tipus DIN A4), us aconsellem que opteu per la primera, ja que hi ha prou espai perquè flueixi tot el text.

Per pal·liar un problema de registre de les màquines existents als departaments, s'està elaborant una aplicació en Microsoft Access que permet controlar les altes, baixes, garanties, adreces IP i qüestions administratives com ara l'inventari, proveïdors, etc.

Projecte d'esquema de xarxa
Aquest projecte pretén realitzar un plànol actualitzat de tots els elements presents en les xarxes de cada edifici. Permetrà realitzar una planificació del trànsit de cada segment i preveure possibles congestions. Les dades que s'introdueixen són les CPU amb les seves característiques, els tipus de cablatge i elements de xarxa com ara repetidors, *bridges*, *routers*, etc.

Servei d'atenció a usuaris
Els becaris de l'àrea atenen, en la mesura del que és possible, a incidències puntuals de les unitats estructurals. Les incidències estan limi-

2

Composició justificada

Per pal·liar un problema de registre de les màquines existents als departaments, s'està elaborant una aplicació en Microsoft Access que permet controlar les altes, baixes, garanties, adreces IP i qüestions administratives com ara l'inventari proveïdors, etc.

Projecte d'esquema de xarxa
Aquest projecte pretén realitzar un plànol actualitzat de tots els elements presents en les xarxes de cada edifici. Permetrà realitzar una planificació del trànsit de cada segment i preveure possibles congestions. Les dades que s'introdueixen són les CPU amb les seves característiques, els tipus de cablatge i elements de xarxa com ara repetidors, *bridges*, *routers*, etc.

Servei d'atenció a usuaris
Els becaris de l'àrea atenen, en la mesura del que és possible, a incidències puntuals de les unitats estructurals. Les incidències estan

3

Composició en bandera

És millor no usar un salt de línia manual (pulsar la tecla de retorn: ↵) per acabar una línia que no sigui final de paràgraf. Això faria començar un paràgraf nou (que pot tenir característiques diferents del precedent segons el quadre d'estils).

En aquest tipus de composició cal evitar que coincideixin síl·labes, mots o quantitats iguals a final de línia en dues línies consecutives.

Qualsevol moviment periòdic es pot considerar com la suma de moviments vibratoris harmònics de freqüències que siguin múltiples de la del moviment periòdic considerat.

Exemple incorrecte

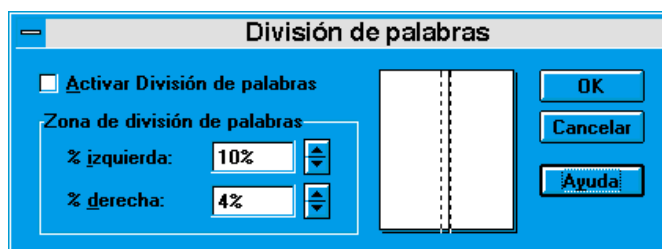
Qualsevol moviment periòdic es pot considerar com la suma de moviments vibratoris harmònics de freqüències que siguin múltiples de la del moviment periòdic considerat.

Exemple correcte

1.8.2. Partició de mots a final de línia

Pel que fa al paràgraf, el segon aspecte que cal decidir és si es parteixen les paraules a final de línia. Us recomanem que, com a norma general, no partiu els mots a final de línia.

Si escolliu aquesta opció o necessiteu partir mots, heu de tenir en compte que tots els programes parteixen automàticament les línies dins un paràgraf, segons uns algorismes propis per mitjà dels quals el sistema busca el punt més adequat per encaixar la línia. Segons un diccionari intern selecciona els punts de divisió per ordre de preferència.

[Criteris de divisió de paraules de WordPerfect 6.1]

Com que aquests programes no poden garantir una separació òptima, heu de tenir en compte unes quantes regles:

- No poden haver-hi més de tres línies dividides consecutives.
- Com a mínim han de quedar tres caràcters abans i després del guionet.
- Separeu només les paraules de cinc caràcters o més.
- Utilitzeu el punt de divisió preferent.
  - Partiu els mots compostos al final del primer mot (**cel-**obert).
  - Separeu els mots pel prefix (**trans-**oceànic).
  - Eviteu les combinacions malsonants (**cul-**pable).
  - Partiu els verbs que porten guionet després d'aquest (**anem-**hi).

- No separeu l'última línia d'un paràgraf.
- Manteniu en la mateixa línia els grups que són inseparables: diftongs, triftongs, dígrafs que representen un sol so, unitats consonàntiques i abreviacions.
- Vigileu que el programa segueixi les normes de divisió sil·làbica del català
  - Separeu al final de la ratlla els grups de lletres següents: -rr-, -ss-, -sc-, -ix-, -tj-, -tg-, -tx-, -tz-, -ll-.
  - *oscil·lació. expres-sió. horit-zontal*
  - No separeu els grups de lletres següents: -gu-, -qu-, -ll-, -ny-.
  - Destrieu els elements que integren un mot compost.

Heu de tenir la precaució que, si separeu manualment alguna paraula, sempre és millor fer-ho amb la combinació de tecles del vostre programa (per exemple, Ctrl+majúscula+guionet per al Word), que inserirà un guionet opcional, el qual només s'utilitzarà si la paraula queda a final de línia.

Com es pot veure, la divisió de paraules depèn molt de la qualitat del diccionari del processador; encara que aquests diccionaris són altament personalitzables per a l'usuari concret (permeten en molts casos l'ampliació i fins i tot la redefinició), requereixen una revisió bastant acurada del resultat final. Per tant, us reiterem la recomanació de text justificat i sense partició de paraules perquè, a part de ser el sistema més còmode, dóna sensació d'ordre i no dificulta la lectura.

1.8.3. Separació d'expressions a final de línia

Cal vigilar com queden separades les expressions a final de línia, ja que no són adequades les separacions de termes entre els quals hi ha dependència o complementarietat.

- Així, no podem separar:
  - Quantitat i magnitud (tant si és desplegada com si és expressada amb un símbol)
  - Dates
  - Noms propis
  - Abreviacions
  - Tractaments protocol·laris
  - Correlacions numerals

Normalment la solució consistirà a baixar tot el bloc a la línia següent, tal com es pot veure en aquests exemples:

<p>La fatiga màxima de càrrega pot arribar als 440 kg/cm²</p> <p>La data d'entrada en vigor de la norma és el 20 de gener de 1995</p> <p>El nomenament del nou cap de la Secció, Joan Martínez ...</p> <p>La proposta no tenia l'aprovació de l'Excm. i Mgc. Sr. Pere Serra, rector de la UPC</p> <p>Les beques de «la Caixa» van ser lliurades per SS. MM. els reis...</p> <p>L'escala d'una balança de ressort que llegeix de 0 a 142 N és de 10,2 cm de llargària.</p>	<p>La fatiga màxima de càrrega pot arribar als 440 kg/cm²</p> <p>La data d'entrada en vigor de la norma és el 20 de gener de 1995</p> <p>El nomenament del nou cap de la Secció, Joan Martínez ...</p> <p>La proposta no tenia l'aprovació de l'Excm. i Mgc. Sr. Pere Serra, rector de la UPC</p> <p>Les beques de «la Caixa» van ser lliurades per SS. MM. els reis...</p> <p>L'escala d'una balança de ressort que llegeix de 0 a 142 N és de 10,2 cm de llargària.</p>
--	--

Exemples incorrectes

Exemples correctes

**1.9.
Línies
tipogràfiques**

Si s'ha de fer una línia tipogràfica (anomenada filet), cal evitar l'ús del subratllat de text, ja que el seu gruix varia amb el cos i serà difícil fer coincidir aquest filet amb altres d'un gruix determinat. Cal que fem servir l'opció gràfica del nostre processador (Control + F11 al WordPerfect o la barra d'eines de dibuix del Microsoft Word 6.0).

**1.10.
Línies de punts
conductors**

Les línies de punts conductors són un conjunt de caràcters successius (normalment punts) que relacionen passatges de text separats per una columna. Normalment s'utilitzen als índexs, per traçar una línia d'unió entre el títol de l'apartat i el número de pàgina.

2.3.2. Enfocament.....	42
2.3.3. Deflexió.....	45
2.3.4. Pantalla i reticles	49

No s'han de teclejar els punts successius; normalment els processadors creen els punts com una de les opcions d'ompliment de tabulació.

Determinació de les línies de punts conductors

